

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาทำความเข้าใจเรื่อง " ลักษณะเนื้อหาข่าวสารและจินตนาการ
บันเทิงในข่าวบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ไทย " ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็น
กรอบในการค้นคว้าวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยคุณลักษณะ Journalistic และ Fantasy Entertainment
2. แนวคิดทางสัญวิทยา (Semiology)
3. แนวคิดเรื่องการจัดประเภทรายการโทรทัศน์และการแบ่งเนื้อหาสื่อมวลชน (Categorizing Media Content)
4. แนวคิดเรื่องคุณค่าของรายการข่าว (Value of News)
5. แนวคิดด้านจิตวิทยาสังคม (Social Psychology)

2.1 แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยคุณลักษณะ Journalistic และ Fantasy Entertainment

คำว่า Journalistic ซึ่งแปลความหมายตามศัพท์ว่า การวารสารศาสตร์ , การหนังสือพิมพ์ แต่ในทางนิเทศศาสตร์นำมาใช้ในความหมายที่ว่าเป็นลักษณะของกระบวนการถ่ายทอดหรือคัดเลือกเรื่องจริง (selecting) ไม่ใช่เรื่องแต่ง (non - fiction) หรือละคร (drama) ที่สร้างขึ้น มีขั้นตอน การจัดระเบียบ (ordering) จัดลำดับชั้น (hierarchising) เพื่อที่จะบรรจุเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอาไว้ในกรอบแห่งการอ้างอิง เรียงลำดับเวลา ความสำคัญก่อนหลัง เป็นเรื่องขององค์ความรู้ มุ่งเน้นให้ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศข้อเท็จจริง ไม่เน้นการกระตุ้นความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้รับสาร (กาญจนา แก้วเทพ ., 2541 : 348)

รายการข่าวส่วนใหญ่เป็นรายการประเภท Journalistic เพราะข่าวคือ การเล่าเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งในโลกที่เป็นความจริง มีพยานหลักฐานที่สามารถยืนยัน หรืออ้างอิงได้ประกอบกับบุคคลที่ปรากฏในข่าวมีฐานะเป็นตัวเองจริง ๆ ไม่ใช่การแสดง ตามบทบาทสมมติ จึงเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวหรือสะท้อนความเป็นจริงของสังคม ถึงแม้จะผ่านกระบวนการของการประกอบสร้าง ด้วยการเล่าเรื่อง มีการเรียงลำดับตาม เวลา เรียบเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาใหม่ ตัดต่อคัดเลือกมุมกล้อง แต่ก็มีโครงสร้างวิธีการนำเสนอที่เป็นแบบแผนตายตัว มีลักษณะเป็นทางการ มุ่งเน้นที่จะให้ข้อมูล ข่าวสารที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังโดยไม่มีการบิดเบือน เดิมแต่ง

ข่าวบันเทิงมีลักษณะของการบอกเล่าเหตุการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใน สังคมตารา นักแสดง ศิลปินแขนงต่าง ๆ มีการจัดระเบียบ การเรียงลำดับความเหมาะสม เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับชมอย่างมีระบบแบบแผน แนวคิดในการกำหนดคุณ ลักษณะ Journalistic จึงมีประโยชน์อย่างมากในการวิจัยเนื่องจากจะเป็นกรอบช่วยให้นิยามหรือคำจำกัดความคำว่า ลักษณะเนื้อหาข่าวสาร ได้ชัดเจนขึ้น เพื่อแบ่งแยกต่อไปว่า อะไรบ้างในข่าวบันเทิงที่เป็นลักษณะเนื้อหาข่าวสาร และสามารถอธิบายได้อย่างกว้างสำหรับให้ประกอบงานของผู้เขียนต่อไป

ส่วนคำว่า Fantasy หรือ "จินตนาการทุ่งฝัน" เป็นการคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งคือกระบวนการของจิตในการสร้างภาพสัญลักษณ์ขึ้นในสมอง การคาดคะเนสถานการณ์ สิ่งของ เหตุการณ์ขึ้นในจิตใจ (mide) หรือในแนวคิด (idea) เพื่อลดความรู้สึกติดขัด (conflict) และความตึงเครียด (tention) ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ลักษณะของ จินตนาการทุ่งฝันจะเป็นการคิดฝันโดยผู้ตัว ยังตื่นอยู่ เป็นความคิดที่อิสระ เป็นความคิดที่ไม่มีแนวทาง ไม่มีจุดหมายคิดเรื่องนี้เรื่องนั้นต่อกันไปเรื่อย ๆ เปื่อย โดยไม่มีขอบเขต และการสรุปผล (กันยา สุวรรณแสง , 2540 : 107 - 110)

นักจิตวิทยา วิลเฮล์ม มัคซ์ วูทท์ (1832 - 1920) ผู้ศึกษาเรื่องโครงสร้างของจิต (structuralist) ระบุว่าความคิดจินตนาการเป็นส่วนประกอบสำคัญของ

โครงสร้างจิต ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนเพราะกายกับจิตแยกกันไม่ได้

Philip Solomon ,(1971) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักจิตวิทยาว่ามนุษย์ทุกคนต้องมีจินตนาการ ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลสร้างเรื่องราวขึ้นภายในใจหรือเป็นการฝันกลางวัน (Daydream) เพื่อตอบสนองของความปรารถนาที่ไม่อาจเป็นไปได้ในชีวิตจริง (ช้างถึงใน กิตติ กันภัย , 2535 : 6)

ฟรอยด์ นักจิตวิทยา บอกว่าเรื่องของความฝันและจินตนาการเป็นส่วนหนึ่งที่มาจากจิตไร้สำนึก (unconscious mind) อาจอยู่ในสภาพไม่รู้สึกรู้หาตัวเองจาก เป็นสิ่งที่เก็บกดหรือขมไว้ โดยเป็นเรื่องของความปรารถนาตามสัญชาตญาณ (d) เช่น ความปรารถนาทางด้านเพศ (sex) , ความปรารถนาทางด้านสังคมที่ไม่สามารถทำได้ ในชีวิตจริง ความทะเยอทะยาน ซึ่งจะผลักดันให้เราแสดงพฤติกรรมตามหลักแห่งความพอใจ (principle of pleasuse) เป็นการขุดเรขสิ่งที่ไม่ได้รับการตอบสนองแล้วถูกเก็บกดไว้ อันนำไปสู่ความสบายใจ

ศาสตราจารย์ Edward B. Titchener เชื่อว่าจิตประกอบด้วยจิตธาตุสามอย่างได้แก่การรับสัมผัส , ความรู้สึก และ จินตนาการ ซึ่งมีการสัมพันธ์กันภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเกิดเป็นโครงสร้างแห่งความรู้สึกนึกคิด (structure of consciousness) ทำให้เกิดความคิด (thinking) , อารมณ์ (emotion) , ความจำ (memory) , การหาเหตุผลหรือสาเหตุ (reasoning)

จินตนาการจึงเป็นส่วนหนึ่งของความคิดมนุษย์ เกิดจากประสบการณ์ ถ้าปราศจากปรากฏการณ์จริง จินตนาการอาจเป็นไปอย่างไม่ต้อง เช่น คนตาบอดแต่กำเนิด จินตนาการถึงทิวทัศน์ภูมิประเทศอันสวยงามย่อมไม่เหมือนจริง จินตนาการของคนมีขีดจำกัดอยู่ในเรื่องราว ชนิด และปริมาณที่บุคคลผู้นั้นเคยประสบมาหรือมีเหตุการณ์เก่า ๆ ผ่านเข้ามาเท่านั้น ฉะนั้นกล่าวได้ว่าวัตถุดิบหรือปัจจัยพื้นฐานของอุตสาหกรรมจินตนาการคือประสบการณ์เก่าที่ผ่านเข้ามาในจิตสำนึกของมนุษย์แล้ว

จิตวิทยาสาขาเกสตัลท์ (Gestalt) เปรียบเทียบถึงจินตนาการว่า เหมือนการเอาสิ่งเก่า ๆ มารวมจัดกันเป็นรูปแบบใหม่ โครงรูปที่เกิดขึ้นจากการรวม หน่วยเรียกว่า เกสตัลท์ ซึ่งอาจเกิดจากธาตุปัจจัยสิ่งเดียวกัน เช่น ถ้าเอาเส้นตรงมาตาม เส้นวางเรียงกันเป็นรูปตามเหลี่ยม ถ้าเรียงใหม่สามารถทำเป็นรูปเลขสี่เหลี่ยมได้ นั่นคือ จะเกิดรูปใหม่ ๆ ขึ้นมา รูปใดก็ตามแต่ธาตุปัจจัยของเกสตัลท์คือสิ่งเก่าที่มีอยู่ในโลกนี้ คนอาจจินตนาการสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมา แต่จะใหม่เฉพาะเกสตัลท์ของมันเท่านั้น ธาตุของมันก็คือประสบการณ์เก่า ๆ นั่นเอง

Daniel J. Boorstin (1964) อธิบายความหมายของจินตภาพว่า เป็น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีการวางแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีความน่าเชื่อถือ น่า ประทับใจถูกกลมกลืนขึ้นมาให้เหมาะสมกับความจริงทางด้านดีเท่านั้น เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน เป็นรูปธรรมดูแล้วเข้าใจง่าย จะลอยอยู่ระหว่างจินตนาการกับความรู้สึกอยู่ระหว่าง ความคาดหวังกับความเป็นจริง

จินตนาการมีหลายแบบ นักจิตวิทยาแบ่งจินตนาการที่จะเสริมสร้างหรือ ก่อให้เกิดประโยชน์ ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. จินตนาการผลิตซ้ำ (reproductive imagination) คือการที่เพทนา การเก่าถูกเรียกขึ้นมาในพิชานโดยที่สิ่งเร้าคู่เก่าของมันมิได้อยู่เฉพาะหน้าหรืออธิบายได้ ว่าเป็นการผลิตจินตภาพ หรือระลึกถึงเรื่องราวเดิมของสิ่งที่เคยสัมผัสมาแล้ว ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนเดิมทุกประการ

2. จินตนาการตามโครงสร้าง (constructive imagination) ได้แก่ การที่ จินตนาการถูกสร้างขึ้นตามคำบอกเล่าของคนอื่น จินตภาพถูกเรียกหรือสร้างขึ้นตาม กระบวนการบรรยาย ตามคำพรรณนา เช่น การอ่านบทละครทำให้มองเห็นภาพของตัว ละคร , การฟังดนตรีหรือชมงานศิลปะแล้วเห็นภาพที่ศิลปินวาดขึ้นด้วยเสียงหรือรูปภาพ หรือเมื่ออ่านเรื่องประเพณีการแต่งงานของชาวซูลูในแอฟริกาใต้ มีการทำพิธีร้ายรำรอบ

กองไฟสิ่งเหล่านี้เราอาจไม่เคยเห็น ไม่มีประสบการณ์เก่าแต่สามารถนึกภาพได้

3. จินตนาการสร้างสรรค์ (creative imagination) คือการที่จิตนึกคิดสร้างภาพใหม่ ๆ ที่ไม่เคยเห็นภาพนั้นมาก่อน หมายถึงการเลือกสร้างจินตนาการตามความรู้สึกที่เป็นอยู่ในขณะใดขณะหนึ่งเมื่อเห็นหรือได้ยินสิ่งหนึ่ง จินตนาการชนิดนี้อาจผิดหรือถูกหรือเกินความจริงอย่างไรก็ได้ แต่มักจะก่อให้เกิดผลงานทางศิลปะ หรือทางวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ ที่สำคัญต้องไม่อยู่ในลักษณะเลื่อนลอยและอาศัยความจริงเป็นพื้นฐาน ไม่เช่นนั้นผลที่เกิดขึ้นจะเป็นเพียงฝันกลางวัน ความคิดฟุ้งซ่านหรือก่อให้เกิดภัยเดือดร้อนต่อผู้อื่นและสังคมได้ เพราะอาจเป็นจินตนาการที่เกิดจากวิภาพมากกว่าการประสบที่แท้จริงที่ได้มา (กัญญา สุวรรณแดง , 2540: 123-126)

จะเห็นว่าจินตนาการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดและการเรียนรู้ กระบวนการคิดเรียกอีกอย่างได้ว่ากระบวนการทรวิจารณ์ ซึ่งเกิดขึ้นในสมองของคนและสัตว์บางระดับ เป็นกระบวนการแห่งการจัดพื้นที่ความคิด (Manipulate of ideas) คือการรวมหน่วยของจินตภาพหรือสัญลักษณ์แห่งจินตภาพหรือประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วให้เป็นจินตภาพอันใหม่ขึ้นมา หรือเรียกว่าเป็นจินตนาการสร้างสรรค์ก็ได้

จินตนาการเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะทั้งปวง ศิลปะเริ่มด้วยการจำลองธรรมชาติลงบนสื่อ อาจเป็นก้อนหิน (แกะสลัก) , เสียง (ดนตรี) , ฝ้ายหรือกระดาษ (ภาพวาด) , การเคลื่อนไหว (ละครหรือระบำ) การจำลองนั้นไม่ใช่เป็นการจำลองให้แม่นยำตรงกับธรรมชาติแต่เป็นการยึดเอาแก่นสารหรือสังขารของธรรมชาติเป็นหลักแล้วบิดผันแปรเปลี่ยนให้เป็นไปตามจินตนาการ ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าเรื่องราวของศิลปะทั้งหลายเกิดจากจินตนาการและเกี่ยวข้องกับจินตนาการทั้งสิ้น (ศุ่ย ชุมสาย , 2508: 319)

ข่าวบันเทิงมีลักษณะเนื้อหาจินตนาการบันเทิง ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการก่อให้เกิดกระบวนการสร้างเรื่องราวภายในใจ ระลึกถึงสิ่งที่ไม่ได้สัมผัส โดยตรงคล้ายตามจินตนาการของศิลปิน ดารา หรือผู้ผลิตข่าว เพื่อตอบสนองความ

ต้องการปลดปล่อยความทุกข์ ความเครียด จากโลกของความจริงชั่วคราว ทำให้รู้สึก มีความสุข เพลิดเพลิน หุงผืน ซึ่งมักพบได้ในเรื่องราวของความบันเทิงหรือเรื่องของ ศิลปะต่าง ซึ่งผู้เขียนจะนำกรอบแนวคิดทฤษฎีมาประกอบในการพิจารณาลักษณะเนื้อหา จินตนาการบันเทิงต่อไป

2.2 แนวคิดทางสัญวิทยา (Semiology)

สัญยะหรือสัญลักษณะให้ทดแทนความหมายหรือทำให้เกิดความหมาย ขยายความเป็นมาบอกลักษณะเหตุการณ์ โดยมนุษย์เป็นพวกเดียวที่ใช้ระบบ สัญลักษณ์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งในการจัดประสบการณ์ความรู้ ความเข้าใจ (cognitive experience) ในการสื่อความหมาย โดยมีการใช้ระบบสัญยะมากและมีความซับซ้อน

สัญยะ หมายถึงพาหะ (vehiele) ที่บรรจุทุกความหมายไปยังที่ต่าง ๆ สัญยะมีลักษณะเป็นรูปธรรม กายภาพ จับต้องได้ เมื่อสัมผัสจะนึกถึง (refer) วัตถุ หรือความเป็นจริง สัญยะวิทยามีเป้าหมายในการค้นหาไวยากรณ์ (grammar) กฎ รหัส (code) ที่ควบคุมการสื่อความหมายของสัญยะ โดยไม่มีคู่มือสำเร็จรูปที่ตายตัว การอ่านรหัสและความหมายที่อยู่ในตัวบท โดยพิจารณาให้สัมพันธ์กับบริบท ทาง วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมของตัวบทนั้น ตัวบททุกบทที่เป็นเนื้อหาไม่อาจแยกตัวออกมา เป็นอิสระจากวัฒนธรรมที่สังกัดได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541 : 329)

De Saussure (1875 - 1931) กล่าวถึงสัญยะว่าจะประกอบด้วย 2 มิติเสมอ ได้แก่ ภาษา (language) ซึ่งเป็นมิติส่วนรวม และลีลาเฉพาะตัว (speech) ซึ่งเป็นมิติส่วนตัวที่สามารถแสดงความหมายและความคิดของผู้ส่งสารได้ ไม่ว่าจะ เป็น ภาษาใบ้ พิธีกรรม สัญญานทหาร อาหาร เขากล่าวว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเป็น สัญยะได้ หากถูกนำมาใช้แสดงความหมายได้ De Saussure ระบุว่าทุกสัญยะต้องมี ไวยากรณ์ (grammar) เป็นรหัสควบคุมเสมอ ไวยากรณ์ของโตเต้ลละครโททท์คน์ ไวยากรณ์ของการอ่านข่าวโททท์คน์ (ห้ามพิธีกรหญิงแต่งตัวโป๊ ห้ามใช้ไฟกระพริบ

แบบดิสโก้เทค) ซึ่งหากต้องการศึกษาแบบแผนรวมของสัญลักษณ์ก็ต้องศึกษาลีลาของแต่ละสัญลักษณ์ด้วย (อ้างถึงใน กาญจนา : 82-92)

สัญลักษณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ 3 องค์ประกอบ ได้แก่บรรดาของจริงที่เราเรียกว่าreference เช่น ขวดแก้วจริง ๆ , องค์ประกอบที่ 2 คือตัวหมาย (signifier) คือแต่ละวัฒนธรรมจะสร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาแทนขวดจริง ๆ ส่วนองค์ประกอบที่ 3 เรียกว่าตัวหมายถึง (signified) ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้สัญลักษณ์ในแต่ละวัฒนธรรม เช่น เมื่อเห็นขวด ในสมองจะคิดคำนึงถึงจินตนาการของคำว่าขวดขึ้นมา ที่เราเข้าใจกันว่าเป็นภาพในใจหรือในความคิด ในวงการสื่อสารมวลชนอาจเปรียบได้ว่าตัวบท (text) คือ เนื้อหา (content) และบริบท (context) คือรูปแบบ (form/ format) ความหมายของเนื้อหาเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบที่ประกอบตัวอยู่ เนื้อหาและรูปแบบของสื่อมวลชนถูกสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่ จากที่ใช้ในการแสดง เครื่องประดับจากเครื่องแต่งกาย บทสนทนา การแสดงท่าทางของตัวละคร (กาญจนา : 86- 91)

Mc Luhan กล่าวถึงความสำคัญของรูปแบบ (form / format) ว่ารูปแบบของตัวสื่อก็คือสาร (medium is the message) ไม่ว่าจะ เป็นบทเพลงท่วงทำนอง เสื้อผ้า ไฟ รูปแบบและการทำหน้าที่ของแต่ละส่วน มีความสำคัญทั้งสิ้น ล้วนเป็นการบ่งบอกถึงสารด้วยไม่จำกัดเฉพาะเนื้อหาสารเท่านั้น ไวยากรณ์ในรายการต่าง ๆ ก็คือเรื่องของการเรียบเรียงส่วนต่าง ๆ ที่จะนำเสนอทำให้เกิดความหมายต่าง ๆ กัน (Marshall Mc luhan , 1964 : 13)

การส่งสารนั้นถูกแต่งขึ้นจากมือของมนุษย์ โดยนอกจากภาษาคำพูดแล้ว ยังมีเรื่องของอวัจนภาษาหรือภาษาที่ไม่ใช่ภาษาพูด (non verbal language) เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายได้อีก ตั้งแต่ตัวหนังสือ ภาษาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกาย การสื่อสารด้วยการเคลื่อนไหวและสีหน้าเป็นสิ่งสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความรู้สึก ดีกรีของความเห็นด้วยบอกถึงหลาย ๆ ชาวสาร สีเสื้อผ้า เครื่องประดับ ทรงผม การออกแบบจาก เช่น สีแดงจะทำให้ดูตื่นเต้น หายใจแรงขึ้นกว่าสีฟ้า

การเลือกเสื้อผ้าจะบอกถึงการเป็นแบบแผน บุคลิกแบบจะถูกสื่อสารออกมาตามแต่ละเหตุการณ์ที่จะสร้าง (Josept , 1996 : 86)

ชาวบ้านเชิงมีการสื่อสารให้กับผู้บริโภคที่แตกต่างจากชาวชนิตอื่นเกือบทุกด้าน ตั้งแต่ สีรองจาก ลำดับการดำเนินรายการ ภาษาที่ใช้ การแต่งกายของผู้ประกาศข่าว สีน้าท่าทางกริยาที่บ่งบอกถึงความเป็นชาวบ้านเชิงโดยเฉพาะ ผู้คิดจะนำแนวคิดนี้ประกอบการวิเคราะห์ความหมายโดยนัยและวิเคราะห์แบบ Paradigmatic หรือ Synchronic ด้วยการหาชุดของสัญลักษณ์ที่แฝงเร้นอยู่ในไวยากรณ์ของชาวบ้านเชิงต่อไป

2.3 แนวคิดเรื่องการจัดประเภทรายการโทรทัศน์และการแบ่งประเภทเนื้อหาสื่อมวลชน

การแบ่งประเภทเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนออาจใช้หลักในการชี้หรือจัดชนิดของเนื้อหาได้จากหลายเหตุผล เช่น การแบ่งชนิดของเนื้อหาตามสื่อ ได้แก่ โทรทัศน์ , วิทยุ , หนังสือพิมพ์ , การแบ่งชนิดตามผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ เนื้อหาที่ต่อต้านสังคมหรือสนับสนุนส่งเสริมสังคม (Antisocial / Prosocial content) การแบ่งชนิดเนื้อหาสื่อมวลชนของทาลเวล (Harold Lasswel , 1948) และไรท์ (Wright , 1986) ได้รับความนิยมนค่อนข้างมาก โดยแบ่งเป็นประเภทเนื้อหาสื่อมวลชนตามหน้าที่สำคัญของการสื่อสาร เป็น 4 ประเภทคือ

2.3.1. เนื้อหาที่ทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังสังคมและสิ่งแวดล้อม

(Surveillance content) หรือการทำหน้าที่สุนัขเฝ้าบ้าน (watch dog) ซึ่งในการเนื้อหาประเภทข่าวจะพบหน้าที่ในการเฝ้าระวังอย่างชัดเจน ได้แก่ การตรวจสอบ กระจายข่าวสารเพื่อเตือนหรือป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับสังคม โดยข่าวจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์จริงซึ่งผู้ผลิตไม่สามารถหรือกำหนดได้อย่างสมบูรณ์ เนื้อหาที่นำเสนอมักเป็นเรื่องใกล้ตัว ไม่ค่อยให้ความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้รับสาร แต่จะมีประโยชน์และช่วยใน

การตัดสินใจทางการเมืองและเศรษฐกิจได้มาก

2.3.2 เนื้อหาในการวิเคราะห์และประเมินผล (Correlation Content)
 ความคิดเห็นของคนในสังคมต่อประเด็นข่าวที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น ได้แก่ การ
 รายงานข้อเท็จจริงในปัญหาสังคม สำนวนความคิดเห็นของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับ
 เรื่องข่าว เนื้อหาประเภทนี้จะรวมอยู่ในรายการข่าว

2.3.3 เนื้อหาที่ทำหน้าที่ในการส่งผ่านวัฒนธรรม การให้การศึกษากับ
 คนรุ่นใหม่ (Transmission Content) ถ่ายทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี
 สื่อมวลชนจะทำหน้าที่นี้ในบางเวลาและบางครั้ง โดยนอกจากจะพบเนื้อหาประเภทนี้
 ได้ในรายการประเภทให้ความบันเทิง เช่น ละคร ภาพยนตร์ แล้ว สมาชิกใหม่ใน
 สังคมยังสามารถเรียนรู้เรื่องราวของโลกได้จากเนื้อหาประเภทข่าวและการวิเคราะห์
 ประมวลผลความคิดเห็นของคนในสังคมได้อีกด้วย

2.3.4 เนื้อหาที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Content) ซึ่งจะช่วย
 ผ่อนคลายความวิตกกังวลความเครียดของคนในสังคม ช่วยให้หนีออกจากสภาพแวดล้อม
 ที่เป็นจริง สามารถจรรโลงและถูกรสนิยมของประชาชนกลุ่มล่าง ๆ เนื้อหาประเภทนี้
 ถูกควบคุมได้อย่างสมบูรณ์จากผู้ผลิตสื่อ อาจจะอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงที่น้อยกว่า
 ข่าวไม่ใช่เหตุการณ์จริงทั้งหมดหรือมาจากประสบการณ์ของมนุษย์ ชีวิตจริงบางส่วน

จะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทเนื้อหาสื่อมวลชนของลาสเวลและไรท์บาง
 ครั้งจะไม่สามารถแยกได้ชัดเจนเนื่องจากเนื้อหาของสื่อจะปรากฏลักษณะต่าง ๆ ที่ได้
 กล่าวมาแล้วโดยผสมผสานกันอย่างน่าอัศจรรย์ (Sarah Trenholm , 1999 : 272-273)
 แต่ท้ายที่สุดก็สามารถแบ่งแยกได้อย่างเด่นชัดได้อย่างง่าย ๆ โดยพิจารณาจากจุดเริ่ม
 ต้นและจุดสุดท้ายนั่นก็คือเนื้อหาประเภทข่าว(News, surveillance) กับเนื้อหาที่เป็น
 ความบันเทิง (Entertainment) (Pamela J. Shoemaker , 1996 : 30)

การจัดประเภทของรายการโทรทัศน์นอกจากพิจารณาเนื้อหาแล้วเรื่องของรูปแบบ (format) ก็มีความเกี่ยวข้อง โดย Neale (1980) ได้ให้นิยามของคำว่า Genres ซึ่งเป็นภาษาฝรั่งเศส หรือ รูปแบบ ว่าหมายถึงระบบตั้งแต่การแนะนำเปิดเรื่อง ความคาดหวังระหว่างผู้ผลิตตัวบทและเนื้อเรื่อง โดยเนื้อหาและรูปแบบของผลงานสื่อต้องมีความสัมพันธ์กัน Genres จึงถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการแบ่งประเภทภาพยนตร์ ต่อมานำมาใช้ในการแยกประเภทรายการโทรทัศน์ เช่น ข่าว สารคดี เกมโชว์ และนับว่ามีความสำคัญเนื่องจากเป็นตัวกำหนดการรับรู้ การตีความหมาย และความคาดหวังของผู้รับสาร อย่างไรก็ตามมีผู้แบ่งประเภทรายการโทรทัศน์เป็นหลายแบบด้วยกัน ส่วนใหญ่มีความคล้าย ๆ กัน โดยแล้วแต่ว่าใครจะมีวิธีในการแบ่งประเภทเนื้อหาสื่อชัดเจนขนาดไหน

Sarah Trenholm ได้แบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ไว้ในหนังสือ Thinking Through Communication an Introduction to the study of Human Communication ว่า สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทตามลักษณะที่เด่นชัดในจุดแรกเริ่ม และจุดสุดท้าย คือ รายการข่าว กับ รายการบันเทิง

1.) เนื้อหารายการข่าว Sarah ระบุว่า การประสบความสำเร็จของรายการข่าวคือต้องสั้น รวบรัด จับใจ ถูกต้องสมจริง การรายงานข่าวส่วนใหญ่จึงสั้นเท่าที่จะทำได้ ความยาวมักไม่เกิน 30 วินาที กล่าวได้ว่าใน 15 นาทีของข่าวจะต้องมีประเด็นข่าวต่าง ๆ ถึง 25 เรื่อง ดังนั้นประเด็นที่บอกเล่าถึงเหตุการณ์ต้องน่าสนใจ การรายงานข่าวมักจะรายงานในสถานที่เกิดเหตุมากกว่าในสตูดิโอ เพราะจะสามารถถ่ายทอดสัญญาณของเนื้อหาบางส่วนไปกับการรายงานข่าวด้วย แต่บางครั้งจำกัดด้วยสภาพภูมิประเทศหรือสถานการณ์ เช่น การเกิดสงคราม การรายงานข่าวในสมรภูมิรบจริง มีความเสี่ยงสูง บางครั้งไม่สามารถรายงานจากที่เกิดเหตุได้ ผู้ทำรายการข่าวอาจใช้ภาพกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เป็นฉากแทน

รูปแบบโครงสร้างของรายการข่าวได้ถูกกำหนดไว้เช่น ผู้รายงานข่าวต้อง

ไม่แสดงความรู้สึกในสถานการณ์นั้น ไม่ว่าเหตุการณ์จะรุนแรงหรือสะเทือนใจสีหน้าของผู้รายงานข่าวต้องเก็บซ่อนความรู้สึกไว้ให้ได้ แต่ถ้าเนื้อหาไม่เครียดมากนักอาจเก็บรูปแบบของความเพืดเพลินไว้ได้บ้าง เช่น การรายงานข่าวด้วยสีหน้าที่มีชีวิตชีวาแสดงถึงความสุข แต่ก็ไม่ควรชัดเจนมากนักเพราะรูปแบบลักษณะเฉพาะของเนื้อหาข่าวส่วนใหญ่จะเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ปัญหา ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ (Sarah Trenholm : 272-273)

2.) เนื้อหารายการบันเทิง ความบันเทิงของรายการโทรทัศน์มาจากปัจจัยทางด้านธุรกิจ ที่ผู้ผลิตสินค้าต้องการโฆษณาโปรโมตสินค้าของตนจึงต้องพยายามหาหนทางเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับเนื้อหาของสิ่งที่ผู้ผลิตสินค้าต้องการ การที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีรายการดี ๆ ที่ดึงดูดความสนใจจากผู้รับชมโทรทัศน์ได้ก่อน จึงจะทำธุรกิจการค้าได้สำเร็จ ขณะที่ผู้รับโทรทัศน์ปรับโทรทัศน์ง่ายโดยเพียงคิดนิ้วเพื่อเลือกช่องต่าง ๆ รายการจึงต้องจับใจเพียงพอให้ผู้รับชมเลือกที่จะรับชมช่องนั้น ๆ เนื้อหาต้องง่ายต่อการเข้าใจ ให้ความรู้สึกใกล้ชิด จึงจะทำให้ผู้รับชมโทรทัศน์ไปจนถึงช่วงพักเพื่อโฆษณาทางการค้า

เหตุการณ์ในละครหรือภาพยนตร์คือส่วนหนึ่งของความบันเทิงในโทรทัศน์ คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เห็นในเรื่องบันเทิงจะมีความมากกว่าความเป็นอยู่ในชีวิตปกติ ทุกรูปถ่าย ๆ คือห่างไกลจากลักษณะของความเป็นจริงทางสังคม โดยชีวิตในละครนั้นน่าจะตื่นเต้น ตลก ขบขัน หรือมีเสน่ห์น่าหลงใหลชวนตื่นตาตื่นใจกว่าชีวิตจริง จากเริ่มต้นจนจบต้องน่าสนใจสำหรับผู้รับสาร เนื้อหาจะโอบอ้อมไปทางกระตุ้นความรู้สึกหรือจินตนาการ รายการบันเทิงส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของเพศหญิง เด็ก ๆ ความสวยงาม ความน่ารัก ความรักของพระเจ้า และขนบบท ประเด็นหลักคือทำให้สบาย ผ่อนคลายความเครียด (Sarah Trenholm : 272 -273)

Berger ได้แบ่งประเภทรายการที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ตามลักษณะความเป็นจริง (objective) ภายได้กรอบการมุ่งเน้นให้สารสนเทศ มีพยาน

หลักฐานยืนยัน ที่เรียกว่า Journalistic Program กับรายการที่มีลักษณะเร้าอารมณ์ (Emotive) ที่เรียกว่า Non Journalistic Program หรือ Entertainment โดยแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ (แผนภูมิที่ 1)

1. ประเภทการแข่งขัน เช่น การประกวดนางงาม กีฬา เป็นรายการที่เป็นเรื่องจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เร้าอารมณ์มาก

2. ประเภทละคร เป็นรายการที่ไม่ใช่เรื่องจริง เร้าอารมณ์ดีมาก

3. ประเภทการชักชวนโน้มน้าว ข้อเท็จจริงน้อย ไม่ค่อยเร้าอารมณ์ เช่น โฆษณา

4. ประเภทรายการข่าว เน้นข้อเท็จจริง นำเสนอแบบเรียบ ๆ ไม่จำเป็นต้องกระตุ้นเร้าอารมณ์

ลักษณะเร้าอารมณ์ Strong

การแข่งขัน (contest)	ละคร (Drama)
ข่าว (actuality)	การชักชวนโน้มน้าว (Persuasion)

Weak / high

low

ลักษณะความเป็นจริง

แผนภูมิที่ 1 การจัดประเภทรายการของ Berger

แนวคิดเรื่องของ Genre ครอบคลุมหลายมิติด้วยกันตั้งแต่ความยาว วิธีการเล่าเรื่อง Presenter คนตรีประกอบฉาก จาก บทสนทนา ลีลา ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ 4 มิติด้วยกัน

1. วิเคราะห์สูตร (formula) คือการวิเคราะห์ช่วงเวลา สถานที่ ตัวเอก คำโครงเรื่อง แก่นเรื่อง การแต่งกาย ว่าสะท้อนความเป็นจริง โครงสร้างทางความคิดอย่างไร
2. วิเคราะห์การเล่าเรื่อง (narative) ว่าเล่าเรื่องอย่างไร
3. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสื่อ
4. วิเคราะห์ Convention / invention เช่นแนวคิดที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย (กาญจนา : 144-169)

Garry Whannel ก็ได้แบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ออกเป็น 3 ประเภทหลัก คือ

1. รายการโทรทัศน์ประเภทข่าว (journalistic) ได้แก่ รายการข่าวเหตุการณ์ประจำวัน สารคดี ซึ่งรายการประเภทนี้มีลักษณะสะท้อนแนวความคิดทางวิชาชีพเป็นสำคัญ นั่นคือถือหลักความยุติธรรม เป็นกลาง จริงจังหนักแน่น และอาศัยอ้างอิงต่อผู้มีอำนาจหน้าที่
2. รายการโทรทัศน์ประเภทบันเทิง (light entertainment) อันมีหลักการเป็นโทรทัศน์ที่ดี มีมาตรฐานทางวิชาชีพ นำเสนออย่างมีจิตสำนึก สร้างความตื่นตัวเข้าใจด้วยลักษณะของบุคคลและดารา ดึงดูดผู้ชมได้แทบทุกกลุ่ม รวมทั้งมีค่านิยมของธุรกิจบันเทิง นั่นคือมีการประเมินความสำเร็จหรือล้มเหลวตามเกณฑ์ของธุรกิจบันเทิง

3. รายการโทรทัศน์ประเภทละคร (drama) เป็นรายการที่ยึดแบบแผนของการละครและการเล่าเรื่อง ซึ่งแม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรม อยู่ค่อนข้างมากระหว่างละครแบบเชลลเปียร์ ไปจนถึงละครประเภทตลกโดยการสร้างสถานการณ์ (situation comedy) แต่ความสำเร็จของละครแต่ละเรื่องก็ต้องขึ้นอยู่กับ การดึงดูดผู้ชมด้วยการเล่าเรื่อง

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โทรทัศน์ได้เปลี่ยนรูปแบบนำเอาเรื่องคุณค่าของความบันเทิงหรือความเพลิดเพลินมาสู่เรื่องราวของข่าวที่หนัก ๆ จนกระทั่งขอบเขตของการแบ่งประเภทรายการเริ่มจะแบ่งแยกได้ยากขึ้นไม่ชัดเจน เช่น รายการ ABC 's Morning Show หรือรายการ Good Morning America ที่ผลิตจากฝ่ายบันเทิงของสถานี ABC เป็นรายการรูปแบบใหม่ที่ผู้รับสารสามารถรับความบันเทิงจากเรื่องราวของข่าวได้ โดยได้เรียนรู้ทั้งข้อมูลข่าวสารควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน หรือเป็นรายการที่ให้ความบันเทิงในขณะที่ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและข่าวสารควบคู่กันไปด้วย รูปแบบใหม่นี้เรียกกันว่า " .Infotainment "

อย่างไรก็ตามทั้งเนื้อหาข่าวและความบันเทิงสามารถบอกได้ว่าในสังคมมีอะไรสำคัญหรือเราจะประพุดติตนดำเนินชีวิตอย่างไร เรียนรู้ว่าจะอะไรคือแนวทางใหม่ในสังคมซึ่งแสดงออกจากคำพูด ภาษา เสื้อผ้า ที่ปรากฏทางสื่อ

จะเห็นว่าไม่ใช่เรื่องง่ายในการจะชี้ว่ารายการใดเป็นรายการประเภทข่าวหรือรายการบันเทิงอย่างสมบูรณ์หรือไฮบริด แต่อาจพหุภาคเดาถึงลักษณะของรายการได้จากเทคนิคการผลิต รูปแบบโครงสร้างของรายการ ตั้งแต่เริ่มต้น กลางรายการ จนถึงปิดท้ายรายการ ซึ่งจะมีลักษณะโดดเด่นพอจะใช้เป็นตัวกำหนดได้ว่ารายการอินเทียงหรือมีแนวโน้มจะไปในทิศทางใด ซึ่งผู้เขียนมองว่ารายการข่าวจะมีลักษณะความเป็นทางการ ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงมาก ตรงไปตรงมา ไม่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้รับสาร ส่วนรายการบันเทิงจะเป็นรายการที่มีเนื้อหาชวนฝัน ก่อให้เกิดจินตนาการน่าหลงใหล หรือขบขัน สร้างอารมณ์เพลิดเพลิน กระตุ้นความรู้สึกของผู้รับสารมากกว่า

รายการข่าว

2.4 แนวคิดว่าคุณค่าของข่าว (value of news)

อุฟาร์ เนืองจ้านงค์ ได้กล่าวถึงข่าวว่า ข่าวไม่ใช่เหตุการณ์ เพราะวันหนึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายหมื่นหลายพันเหตุการณ์ แต่ข่าวหมายถึงการรายงานเหตุการณ์สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน ชาร์ล เอ ดาน่า Charles A Dana อดีตบรรณาธิการข่าวหนังสือพิมพ์ นิวยอร์ก ซัน เคยได้ให้ความหมายของข่าวว่า เมื่อหมากัดคนไม่เป็นข่าว แต่ถ้าคนกัดหมาเป็นข่าว แต่ปัจจุบันเราถือคุณค่าของข่าวเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งมีเครื่องวัดอยู่ 6 ประการ

1. ทันต่อเหตุการณ์ (timeliness)
2. ความใกล้ชิด (proximity)
3. ความสำคัญ (prominence)
4. ผลสะท้อน (consequence)
5. ความขัดแย้ง (conflict)
6. ความสนใจของมนุษย์ (human interest)

ข่าวคือเรื่องราวซึ่งผู้อ่านมีความปรารถนาที่จะรู้หรืออะไรก็ตามที่พัวพันกับสาธารณะ สวัสดิการ หรืออะไรก็ตามที่ทำให้เกิดความสนใจ หรือมีข้อเสนอแนะแก่บุคคลเป็นราย ๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของเขา หรือเกี่ยวกับพฤติกรรมของเขา (สุภา ศิริมานนท์ , 2526)

ข่าวคือเรื่องราวอะไรบางอย่างซึ่งเป็นที่สนใจของประชาชน (สถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย)

วาร์เรน ได้ให้ความหมายของข่าวว่าเป็นเรื่องที่ไม่ลึกซึ้ง สามารถเข้าใจ

ได้โดยง่าย มีความถูกต้อง เน้นที่การกระทำ มีความน่าสนใจ มีรูปแบบเฉพาะตัว มีความรอบคอบในการนำเสนอและเป็นสิ่งที่ขายได้ (Warren Breed , 1956)

ข่าวคือการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ในสังคม โดยเฉพาะเมื่อเหตุการณ์นั้นมีผลกระทบต่อสังคม การเมือง สาธารณะชน ข่าวจึงมีไว้เพื่อตอบคำถามว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครมีส่วนเกี่ยวข้อง เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไมจึงเกิด และมีผลกระทบอย่างไร (Berger , 1990 : 121)

ข่าวเป็นเรื่องของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสด ๆ เป็นเรื่องผิดปกติ ไม่เคยมีใครคาดเดาก่อนและไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ (Robert Park , 1940)

ข่าวมีพื้นฐานอยู่ที่ความถูกต้องแม่นยำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น ทำไมถึงเกิดเหตุการณ์นั้น เกิดขึ้นเมื่อไหร่ สถานที่ไหน เหตุการณ์เกิดอย่างไร เป็นสำคัญ เนื้อหาของข่าวจะถูกกำหนดโดยผู้ผลิตข่าว ชุดทีมงาน เป็นกระบวนการ คุณค่าของข่าวขึ้นอยู่กับความรุนแรงที่เป็นผลกระทบต่อคนจำนวนมาก เช่น สงคราม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ข่าวจะบอกว่าจะไปต่อไปอย่างไร ในขณะนี้ ข่าวในโทรทัศน์มักจะเป็นผู้นำทางการเมือง ใช้เวลาประมาณ 9- 12 นาที ในแต่ละครึ่งชั่วโมงของข่าวตามมาด้วยรายการอื่นๆ เช่น เรื่องตลก ข่าวเบา กีฬา พยากรณ์อากาศและเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งจะถูกทำให้เพลิดเพลินโดยผู้ประกาศข่าว (William Hawes , 1931)

ข่าวคือการรายงานบางสิ่งบางอย่างที่ใหม่และเป็นที่น่าสนใจของผู้รับสาร โดยมีคุณค่าอยู่ที่หลายปัจจัย เช่น สถานที่เกิดเหตุมีความสัมพันธ์กับผู้รับสาร มีผลกระทบเกิดขึ้นในวงกว้าง จุดเด่นของเหตุการณ์ เป็นข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนต้องการอย่างเร่งด่วน สารสนเทศใหม่ ๆ อะไรก็ตามที่มีผลกระทบต่อผลผลิตของสังคม ชาวไม่มีความคงทน เมื่อผู้คนเข้าใจหายจากความเครียดชาวนั้นก็จะหมดความสำคัญ สารสนเทศจะกลายเป็นประวัติศาสตร์ อาจมีการกลับไปได้รับความสนใจจากกลุ่ม

แต่ก็ไม่ใช่มวลชน จึงไม่ใช่ข่าวอีกต่อไป (Shibutani , 1966 อ้างถึงในแนวคิดหลัก นิเทศศาสตร์ ,2538 : 88)

ข่าวหมายถึงการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นหรือเหตุการณ์สำคัญ เรื่องราวใหม่ ๆ แปลก ๆ ที่ประชาชนให้ความสนใจ มีการกล่าวขาน วิพากษ์ วิจารณ์ อาจเกี่ยวข้องกับคน ๆ เดียวแต่มีผลกระทบต่อคนอื่น นับว่าเป็นความจริงที่สมบูรณ์ เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้สื่อข่าวสมมติขึ้นมาเองไม่ได้ ต้องรายงานอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอคติและการสอดแทรกความคิดเห็นของผู้รายงาน

องค์ประกอบที่สำคัญของข่าว ได้แก่ เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง (fact) ความสนใจหรือความน่าสนใจ (interest) และผู้รับข่าวสาร (receivers) โดยจะต้องมีความสัมพันธ์กันทั้งสามองค์ประกอบจึงจะนำมารายงานเป็นข่าวได้ คือต้องเป็นเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่น่าสนใจต่อผู้รับสารมากที่สุด

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของข่าว

ผู้คนอาจคิดว่าสื่อคือกระจกสะท้อนความจริงในโลกรอบตัวเรา จากการรายงานข่าวที่เสนอว่าในแต่ละวันเกิดอะไรขึ้นบ้างในโลก แต่สื่อไม่สามารถสะท้อนทุกอย่างได้ การนำความจริงมาสู่ผู้บริโภค สื่อจึงเป็นคนเลือกว่าจะบอกอะไรกับสังคมผ่านการสร้างปรุงแต่งจากสื่อ (Harriss , 1994 : 37-39)

ผู้สื่อข่าวต้องมีความรับผิดชอบว่าจะไรคือคุณค่าของข่าวและเลือกรายงานเหตุการณ์นั้นเข้าไปในสถานี โดยแหล่งที่มาของข่าวมาจากหลายที่ เช่น

ประชาชนโทรศัพท์เข้ามารายงาน , สถานีตำรวจ , บริษัทโฆษณาประชาสัมพันธ์ , องค์การสาธารณ ผู้รายงานข่าวต้องระมัดระวังในการตัดสินใจพิจารณา ข่าวที่ดีควรมี 5 W 1 H อาจต้องดูภูมิหลังของข่าวเพิ่มเติมด้วย รูปแบบของข่าวคือการเปิดประเด็นที่เรียกว่า หัวข้อข่าว (lead)

โดยส่วนใหญ่สื่อจะพิจารณาความน่าเป็นข่าวจาก

1. ความสดใหม่ (fresh) เป็นหัวใจสำคัญของการนำเสนอข่าวเนื่องจากประชาชนยังไม่ทราบ
2. ความใกล้ชิด (proximity) นักจิตวิทยาอธิบายถึงนิสัยของมนุษย์ว่าจะสนใจเรื่องใกล้ตัวอันส่งผลกระทบต่อตนเองได้มากกว่า รวมทั้งร่างกายและจิตใจ
3. ความเด่น (prominence) ได้แก่บุคคลสำคัญที่รู้จักกันดี
4. ความแปลกประหลาด (oddity) หมายถึงเหตุการณ์ไม่ปกติ ผิดวิสัยไม่ได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ
5. ผลกระทบ (consequence) ข่าวที่มีผลกระทบต่อประชาชนมากจะได้รับการพิจารณาก่อน
6. ความขัดแย้ง (conflict) เป็นเรื่องที่สนใจของมนุษย์
7. ความมีเงื่อนงำ (mystery) ความลึกลับสลับซับซ้อน จะได้รับความสนใจจากมนุษย์มากกว่าจะคลี่คลายเหตุการณ์อย่างไร
8. ปุถุชนสนใจ (human interest) เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกร่วม

9. เพศ (sex) ธรรมชาติมนุษย์จะสนใจเรื่องเกี่ยวกับเพศ

10. ความขบขัน (amusement)

11. ความเปลี่ยนแปลง (change) ไม่ว่าจะป็นทางดีหรือไม่ก็ตาม มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม

12. ความก้าวหน้า (progress) ความดิ้นรนที่จะเอาชนะธรรมชาติจึง ต้องค้นคว้าทดลองถือว่าเป็นเรื่องที่มีคุณค่า (Hemiss & Johnson อ้างถึงในพัชนี , 2538 : 87-89)

นอกจากเรื่องคุณค่าของความเป็นข่าวแล้วเรื่องคุณภาพก็มีความสำคัญ คุณภาพข่าวหมายถึง

1. ความถูกต้องครบถ้วน (accuracy) การให้ข้อเท็จจริงอย่างเที่ยงตรง

2. ความสมดุลและเที่ยงธรรม (balance and fairness) ให้โอกาสกับ บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม

3. ความเที่ยงตรง หรือภาววิสัย (objectivity) ต้องรายงานข้อเท็จจริง อย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอคติหรือข้อคิดเห็นของผู้เขียน รักษาข้อเท็จจริงของข่าว

4. ง่าย กระทัดรัด ชัดเจน (simplicity / conciseness / cleanness) ไม่เยิ่นเย้อ ใช้คำกำกวมหลายแง่

5. ทันต่อเหตุการณ์ (recentness) แม้ยังไม่มีเหตุการณ์ แต่อาจนำข้อเท็จจริงที่เหมาะสมกับเวลาปัจจุบันมาเสนอได้ (เอกสารการเรียนการสอน โรงเรียนการ ประชาสัมพันธ์ , 2535)

สุภา ศิริमानนท์ ได้เคยเสนอแนะเรื่องของการเสนอข่าวว่า ข่าวต้องยึดหลักว่าด้วยความจริงที่แท้จริง ไม่ลำเอียง ไม่ลอคแต่ทบทที่คนจะสนใจหรือความรักความซึ้ง ในข่าวนั้น ๆ ข่าวต้องใช้หลักว่าด้วยความซื่อสัตย์ ในวงการวิชาชีพและนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ได้กำหนดข่าวเป็น 2 ประเภท

ข่าวหนัก (hard news) หมายถึงข่าวที่มุ่งเน้นสาระความรู้เป็นหลัก เป็น การเสนอข้อเท็จจริงล้วน ๆ หรือเหตุการณ์อย่างตรงไปตรงมา หลังรับสารแล้วผู้รับสาร จะนำไปนึกตรึกตรอง

ข่าวเบา (soft news) เป็นเรื่องราวเข้าใจง่าย มุ่งเน้นกระบวนการเกี่ยวเนื่องของข่าว (process - centered) มากกว่าเน้นเหตุการณ์ ก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์มากกว่าความรู้ จึงหมายถึงข่าวที่มีการอธิบาย (explain) และแปลความหมาย (interpret) ของเหตุการณ์ ว่าเพราะอะไรเหตุการณ์นั้นจึงเกิดขึ้น รวมทั้งชี้ถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ที่มีต่อสังคมด้วย (อ้างถึงใน อ้ออาน วุฑฒิกกรรมรักษา , 2536 : 140).

ข่าวบางประเภทอาจมีคุณสมบัติในการเป็นข่าวน้อย เช่น ข่าวบันเทิงถือ ว่าได้มีคุณสมบัติของการเป็นเรื่องราวที่ผู้คนสนใจ (human interest) มากกว่าที่จะเป็นข่าว เนื่องจากข่าวจะมีข้อมูลที่เป็นทางการ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วและได้รับการนำเสนออย่างตรงไปตรงมา แต่เรื่องราวที่ผู้คนสนใจเกี่ยวกับความบันเทิง เป็นเรื่องของ การกระตุ้นอารมณ์ ที่เกิดจากความตั้งใจของสื่อมวลชนที่จะนำเสนอ (Warren Breed , 1956)

สรุปได้ว่าคุณค่าของข่าวอยู่ที่คุณลักษณะหลายประการ ไม่ว่าจะเป็น ความใหม่ น่าสนใจ มีผลกระทบต่อสังคม ประการสำคัญคือความเฉพาะตัวของความเป็นข่าวยังอยู่ที่ การนำเสนอความจริง ความถูกต้องของเหตุการณ์ ผู้รายงานข่าวต้องไม่อคติหรือนำเรื่องของอารมณ์มาเกี่ยวข้อง ต้องวางตัวเป็นกลาง นำเชื่อถือ ซึ่งแนวคิด

เหล่านี้ผู้เขียนจะนำมาใช้ในการอธิบายคุณลักษณะที่พบจากการศึกษาต่อไป

2.5 แนวคิดทางจิตวิทยาสังคม (social psychology)

นักจิตวิทยาสังคมได้ศึกษาและกล่าวถึงเรื่องของการสื่อสาร โดยเฉพาะทำอย่างไรให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลได้รับความสนใจจากผู้รับสาร

ลาซาร์เฟลด์และคณะ (Lazarsfeld , 1944) ได้กล่าวถึงกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารให้ได้ผลดีว่าต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

2.5.1 ต้องเร้าความสนใจและเรียกความใส่ใจของกลุ่มผู้ฟัง (audience)

2.5.2 เริ่มให้ข่าวสาร

2.5.3 เลือกแนวความใส่ใจหรือความคิดบางประการ

2.5.4 ก่อให้เกิดการกระทำที่สัมพันธ์ มีทัศนคติที่ดี การสื่อสารได้ผล

จุดสำคัญคือการเริ่มต้นที่จะพยายามสร้างความดึงดูด ความใส่ใจของผู้รับสาร จะทำให้ผู้รับสารใส่ใจต่อข่าว เกิดการรับรู้ ดีความ แล้วจึงเกิดผลของการสื่อสาร

ดังนั้นจะเห็นว่าการทำป้ายโฆษณาที่พิมพ์อักษรตัวใหญ่ ๆ สีฉูดฉาดบาดตา ถ้อยคำพูดที่ทำให้คนรู้สึกตื่นเต้น แปลกใจ ด้วยเสียงแปลก ๆ จะได้รับความสนใจมากเพราะสามารถกระตุ้นเร้าความสนใจของกลุ่มผู้ฟังทำให้เกิดอารมณ์โดยเฉพาะทางด้านบวก ชื่นชม จะทำให้การสื่อสารได้ผลดีเยี่ยม (Zimbardo , 1968 อ้างถึงใน โยธิน คันสนยุท , 2529 : 40 – 50)

ความดึงดูดใจที่ทำให้ผู้รับสารที่งพอใจเป็นการส่วนตัวจะทำให้การสื่อสารได้ผล แหล่งข่าวที่มีแรงดึงดูดต่อผู้รับสารจะมีผลในการโน้มน้าวมวลชนให้สนใจสารที่ส่งได้ ยกตัวอย่าง การใช้ผู้ส่งสารที่มีบุคลิกภาพหน้าตาดี ย่อมสามารถดึงดูดใจได้ เนื่องจากธรรมชาติความคืบหน้าของมิตรภาพในระยะแรกความสวยงามของรูปร่างหน้าตาเป็นสิ่งสำคัญต่อความสัมพันธ์ (Walster, 1966)

กันยา สุวรรณแสง ได้สรุปถึงสิ่งเร้าที่มีผลในการสร้างความสามารถในดึงดูดใจผู้รับสารได้ดังนี้

1. ขนาดความเข้ม หนักเบา ของสิ่งเร้า บุคคลสนใจสิ่งเร้าที่มีความเข้มมากกว่าสิ่งที่มีความเข้มน้อย เช่น ป้ายสีส้มสดใสจะดึงดูดสายตาให้คนสนใจได้มากกว่าสีที่ไม่เด่น
2. การเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวของสิ่งเร้าจะดึงดูดความตั้งใจได้ดีกว่าสิ่งเร้าที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือหยุดนิ่ง เช่น แสงไฟโฆษณาที่กระพริบเหมือนวงวนอยู่เสมอจะได้รับความสนใจกว่าดวงไฟที่ไม่กระพริบ
3. การกระทำซ้ำ ๆ ของสิ่งเร้า เรียงร้อยความสนใจได้มากขึ้น เช่น การบีบแตรรถหลาย ๆ ครั้ง
4. ความกว้างขวางของสิ่งเร้า ผู้รับสารจะสัมผัสได้ดีถ้ามีอาณาเขตมาก
5. ความแปลกใหม่ สิ่งเร้าที่ไม่เป็นไปตามปกติทำให้เกิดความตั้งใจ
6. ความคงทน จะทำให้รับสารได้ดี
7. ระยะทาง

8. ลักษณะที่ตัดกันของสิ่งเร้า (contrast) จะดึงดูดใจมากกว่า

ลักษณะของข่าวบันเทิงที่มีความดึงดูดใจผู้รับสารให้ติดตามรายการน่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดเหล่านี้ ซึ่งผู้เขียนจะนำไปเป็นกรอบในการพิจารณาและอธิบายประกอบกับความเป็นข่าวบันเทิงต่อไป

เรื่องของจิตวิทยาสังคมยังสามารถอธิบายกลไกการกระทำของมนุษย์ในเรื่องต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกรับสาร การคิด หรือการสร้างจินตนาการ โดยจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1859 -1952) นักจิตวิทยาผู้หนึ่ง ได้เป็นผู้นำในการตอบคำถามถึงกระบวนการความพยายามของมนุษย์ที่จะดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม สภาพแวดล้อมและธรรมชาติได้ โดยอธิบายถึงเหตุผลของจิต ที่จะทำหน้าที่ในการควบคุมกระบวนการกระทำกิจกรรมของร่างกายในทุกอย่าง เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและอยู่ในสังคมได้

มนุษย์ใช้ประโยชน์จากจินตนาการในการแก้ไขปัญหามานานในชีวิตประจำวัน ในการช่วยลดหย่อนความตึงเครียดทางอารมณ์ นำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การปรับเปลี่ยนรูปแบบของรายการข่าวต่าง ๆ ก็น่าจะเป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ตามหลักแนวคิดทางด้านจิตวิทยาสังคม ซึ่งผู้เขียนจะนำแนวคิดนี้มาใช้ในการอธิบายเป็นกรอบในการสร้างความเข้าใจในงานการศึกษา ลักษณะเนื้อหาข่าวสารและจินตนาการบันเทิงในข่าวบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ไทยต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในเรื่องลักษณะเนื้อหาข่าวสารและจินตนาการบันเทิงมีผู้ศึกษาค้นข้าน้อย แต่พอจะมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอยู่บ้าง ดังนี้

2.6.1 งานวิจัยของ พินท์สุตา ยุทธบรรตล ในปี 2541 โดยศึกษา

นโยบายในการดำเนินการผลิตและการนำเสนอข่าวบันเทิงทางโทรทัศน์รวมทั้งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อรูปแบบและเนื้อหาของรายการข่าวบันเทิง การแสดงออกซึ่งบทบาทและหน้าที่ของข่าวบันเทิง ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

โดยพินท์สุดา สรุปผลการวิจัยว่า สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มีนโยบายการผลิตรายการข่าวบันเทิงเพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการส่งเสริมรายการของสถานี การสนับสนุนด้านการตลาดของอุตสาหกรรมบันเทิง รวมทั้งการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่สถานีโทรทัศน์, ผู้บริหาร, นักร้อง, บุคคลในวงการบันเทิง ดารานักแสดงโดยเฉพาะผู้ที่สังกัดช่อง 3 ส่วนรายการข่าวบันเทิงของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ก็มีนโยบายที่จะใช้รายการเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์รายการของสถานี สนับสนุนอุตสาหกรรมบันเทิงและสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับผู้บริหารและดารานักร้องในสังกัดเช่นกัน

งานวิจัยของพินท์สุดา ช่วยอธิบายให้ผู้เขียนเข้าใจและทราบถึงลักษณะที่มาและเนื้อหาข่าวบันเทิงของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ในภาพรวมได้ ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาในแนวลึกเฉพาะเนื้อหาที่มีลักษณะเนื้อหาข่าวสารและจินตนาการบันเทิงของข่าวบันเทิงเป็นการเพิ่มเติมเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่กว้างขวางขึ้น และผู้เขียนจะศึกษาตัวอย่างจากสถานีโทรทัศน์ไทยทุกสถานีที่มีรายการข่าวบันเทิงออกอากาศในช่วงข่าวภาคค่ำ

2.6.2 งานวิจัยของ วิวัฒน์ อัมพันธุ์ ในปี 2538 ศึกษาเรื่องของจินตนาการถึงแม้จะไม่ได้ศึกษาเรื่องของการสร้างจินตนาการในข่าวโดยตรง แต่การศึกษาลักษณะการสร้างจินตนาการผ่านสื่ออื่น ๆ ก็น่าจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้วิจัยบ้าง โดยวิวัฒน์ศึกษาเรื่อง จินตภาพทางศิลปวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครที่นำเสนอผ่านทางสื่อ การประยุกต์ใช้จินตภาพเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ

วิวัฒน์ได้รวบรวมสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและองค์การเอกชน รวมทั้งสื่อพิเศษต่าง ๆ ที่มีการนำเสนอภาพของสถาปัตยกรรมในกรุงเทพมหานคร 120 ตัวอย่าง แล้ววิเคราะห์ตีความสัมภาษณ์เจาะลึกนักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบความหมายเดิมของงานสถาปัตยกรรมแบบประเพณีนิยมกับความหมายใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นโดยสื่อมวลชน

จากการศึกษาพบว่างานสถาปัตยกรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานครมีหลายแห่ง แต่จะมีประมาณ 3 แห่งที่ถูกเลือกขึ้นมาเป็นจุดเด่นผ่านสื่อมวลชนจนกลายเป็นภาพพิมพ์ใจ ด้วยการใช้เทคนิคทางการผลิตเพื่อดึงดูดใจ กระตุ้นเร้าจินตนาการของผู้รับสารคือนักท่องเที่ยวเป็นหลัก จินตภาพที่ถูกผลิตซ้ำกับสิ่งที่เป็นอยู่จริง รูปได้ว่า สื่อมวลชนมีบทบาทและมีส่วนในการสร้างจินตภาพของกรุงเทพมหานครอยู่มาก โดยทำให้นามธรรมและความหมายของสถาปัตยกรรมสำคัญของเมืองเปลี่ยนไปด้วย เพราะสื่อเป็นไปในรูปของการสร้างจินตนาการ สร้างภาพลักษณ์ที่สวยงามมากกว่าความจริงเพื่อประโยชน์ในกระบวนการพาณิชย์

วิวัฒน์ยังกล่าวว่า จินตภาพทางศิลปวัฒนธรรมของกรุงเทพเมื่อเทียบกับความเป็นจริง ส่วนหนึ่งเป็นที่สร้างขึ้น กระตุ้นจินตนาการนักท่องเที่ยว โดยทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ถูกการปรุงแต่งต่อเติมเพื่อให้การท่องเที่ยวขายได้เป็นหลัก เป็นเพียงการจัดฉาก สร้างขึ้นให้เกิดความน่าประทับใจ เข้าใจง่าย

งานวิจัยของวิวัฒน์ถึงจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทางด้านรายการข่าว แต่กระบวนการสร้างจินตนาการและลักษณะจินตนาการที่มีอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ สามารถช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจและปรับใช้ในการอธิบายลักษณะเนื้อหาจินตนาการในข่าวบันเทิงได้บ้าง

2.6.3 งานวิจัยของนางนุช ศิริโรจน์ ในปี 2537 ศึกษาในเรื่องการวิเคราะห์วิวัฒนาการทางบุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์เพื่อเข้าใจถึงการ

เปลี่ยนแปลงแนวคิด เกี่ยวกับบุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ และวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการเลือกผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์แต่ละช่อง วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เทปบันทึกรายการข่าว ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3,5,7,9,11 ผลการวิจัยพบว่าการให้ความสำคัญขององค์ประกอบด้านบุคลิกภาพของผู้ประกาศข่าว มีความแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมทางอาชีพ และเทคโนโลยีการนำเสนอข่าว โดยแบ่งเป็นสามยุคสมัยคือ

ยุคเริ่มต้นงานข่าว (2498 – ต้นปี 2528) ผู้ประกาศจำกัดเฉพาะผู้ชายที่ร่วมอยู่ในทีมงานบุกเบิก ให้ความสำคัญกับน้ำเสียง บุคลิกความน่าเชื่อถือตามแบบสากล รูปร่างหน้าตาเป็นรอง

ยุคการปรับเปลี่ยน (ปลายปี 2528 – ต้นปี 2529) รูปแบบ เนื้อหาข่าวเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เน้นบุคลิกแบบเป็นกันเองทั้งชายและหญิง ประชาชนนิยมหันมาดูข่าวมากขึ้น

ยุคการแข่งขัน (ปลายปี 2529 – 2535) ภาพลักษณ์ รูปร่างหน้าตา ความทันสมัย มีชื่อเสียงจากหลากหลายอาชีพ เป็นองค์ประกอบที่ใช้ในการดึงดูดใจให้ดูข่าว

งานวิจัยของนางนุชจะช่วยให้ผู้เขียนเข้าใจและสามารถอธิบายเปรียบเทียบไวยากรณ์ของรูปแบบการนำเสนอข่าวโดยเฉพาะในส่วนของผู้ประกาศกับผู้ประกาศข่าวบันเทิงได้